

Cauza C-646/20**Rezumatul cererii de decizie preliminară întocmit în temeiul articolului 98 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție****Data depunerii:**

1 decembrie 2020

Instanța de trimitere:

Bundesgerichtshof (Germania)

Data deciziei de trimitere:

28 octombrie 2020

Recurentă:

Senatsverwaltung für Inneres und Sport, Landesamtsaufsicht

Intimată în recurs:

TB

Obiectul procedurii principale

Regulamentul nr. 2201/2003 (Regulamentul Bruxelles IIa) – Noțiunea de „hotărâre judecătorească” – Divorț privat – Recunoaștere în alt stat membru

Obiectul și temeiul trimiterii preliminare

Interpretarea dreptului Uniunii, articolul 267 TFUE

Întrebările preliminare

1. O desfacere a căsătoriei în temeiul articolului 12 din Decretul legislativ (Decreto Legge) italian nr. 132 din 12 septembrie 2014 (DL nr. 132/2014) constituie o hotărâre judecătorească de divorț în sensul Regulamentului Bruxelles IIa?
2. În cazul unui răspuns negativ la prima întrebare: o desfacere a căsătoriei în temeiul articolului 12 din Decretul legislativ (Decreto Legge) italian nr. 132 din

12 septembrie 2014 (DL nr. 132/2014) trebuie să fie tratată conform reglementării prevăzute la articolul 46 din Regulamentul Bruxelles Iia în privința actelor autentice și a acordurilor?

Dispozițiile de drept al Uniunii invocate

Regulamentul (CE) nr. 2201/2003 al Consiliului din 27 noiembrie 2003 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești, de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 1347/2000 (JO 2003, L 338, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 6, p. 183, denumit în continuare „Regulamentul Bruxelles Iia”) – în special articolul 1 alineatul (1) litera (a), articolul 2 punctul 4, articolul 21 alineatul (1) și articolul 46

Dispozițiile naționale invocate

Personenstandsgesetz (Legea privind starea civilă, denumită în continuare „PStG”), în special articolul 16 alineatul 1 prima teză punctul 3 din aceasta

Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsgerichtsbarkeit (Legea privind procedura în materie matrimonială și procedura necontencioasă, denumită în continuare „FamFG”) – în special articolul 97 alineatul 1 a doua teză și articolul 107 alineatul 1 prima teză din aceasta

Decreto legge (Decretul legislativ) italian nr. 132 din 12 septembrie 2014, aprobat cu modificări prin Legea nr. 162 din 10 noiembrie 2014 – în special articolul 12 din acesta

Prezentare succintă a situației de fapt și a procedurii

- 1 TB are dublă cetățenie, germană și italiană, soțul acesteia este doar cetățean italian. La 20 septembrie 2013, cei doi s-au căsătorit la Berlin (Germania), act înscris în registrul căsătoriilor.
- 2 La 30 martie 2017, ei s-au prezentat la Serviciul de stare civilă (Ufficio di Stato Civile) din Parma (Italia) și au declarat că nu aveau copii minori sau copii majori dependenți de asistență medicală pe termen lung, copii majori cu handicap grav sau copii majori neautonomi din punct de vedere economic, că nu încheiau între ei acorduri de transfer patrimonial și că intenționau să se separe de comun acord. La 11 mai 2017, ei au confirmat personal această declarație în fața Serviciului de stare civilă. La 15 februarie 2018, s-au prezentat din nou la serviciul respectiv, au făcut referire la declarațiile lor din 30 martie 2017 și au declarat că doreau desfacerea căsătoriei, cu privire la care nu era pendinte nicio procedură. După ce, la 26 aprilie 2018, au confirmat aceste declarații în fața Serviciului de stare civilă din Parma, la 2 iulie 2018 Serviciul de stare civilă a eliberat lui TB un certificat în

temeiul articolului 39 din Regulamentul nr. 2201/2003, prin care divorțul era confirmat cu efect de la 15 februarie 2018.

- 3 TB a solicitat Serviciului de stare civilă în cauză din Berlin să înscrie actul autentic de încheiere a acestui divorț în registrul german al căsătoriilor. Cu toate acestea, Serviciul de stare civilă are îndoieli cu privire la aspectul dacă înscrierea actului autentic necesită, într-o primă etapă, o recunoaștere în temeiul articolului 107 din FamFG, motiv pentru care a prezentat cauza Amtsgericht (Tribunalul Districtual) în vederea pronunțării unei hotărâri. Prin decizia din 1 iulie 2019, Amtsgericht a dispus ca Serviciul de stare civilă să înscrie în Registrul căsătoriilor divorțul privat extrajudiciar încheiat la 15 februarie 2018 doar după ce acesta din urmă este recunoscut de autoritatea competentă în conformitate cu articolul 107 alineatul 1 prima teză din FamFG.
- 4 Acțiunea introdusă de TB împotriva deciziei pronunțate de Amtsgericht (Tribunalul Districtual) la 1 iulie 2019 a fost admisă. Kammergericht (Tribunalul Regional Superior) a modificat decizia pronunțată de Amtsgericht și a dispus ca Serviciul de stare civilă să nu condiționeze înscrierea în registrul căsătoriilor de recunoașterea prealabilă de către autoritatea competentă a divorțului pronunțat în Italia.
- 5 Împotriva deciziei Kammergericht, autoritatea competentă, Senatsverwaltung für Inneres und Sport [Ministerul Afacerilor Interne și Sportului], responsabil de serviciile de stare civilă, a introdus un recurs în interesul legii la Bundesgerichtshof (Curtea Federală de Justiție), având ca obiect restabilirea deciziei pronunțate de Amtsgericht.

Prezentare succintă a motivării trimiterii preliminare

- 6 Procedura are ca obiect întrebarea dacă divorțul privat pronunțat în Italia prin declarațiile concordante date de soți în fața funcționarului de stare civilă poate fi înscris în registrul german al căsătoriilor fără o procedură de recunoaștere suplimentară.
- 7 Potrivit dreptului german, registrul căsătoriilor trebuie completat și rectificat prin înscrierea de acte autentice și indicații subsecvente, în special în cazul divorțului (articolul 16 alineatul 1 prima teză punctul 3 din PStG). În acest sens, temeiul îl poate constitui o hotărâre judecătorească rămasă definitivă pronunțată în străinătate. O hotărâre judecătorească prin care este pronunțat divorțul în străinătate este recunoscută numai atunci când autoritatea competentă a constatat că sunt îndeplinite condițiile impuse în vederea recunoașterii (articolul 107 din FamFG).
- 8 Cu toate acestea, procedura de recunoaștere nu este necesară atunci când există o hotărâre în sensul articolului 21 alineatul (1) din Regulamentul Bruxelles IIa (articolul 97 alineatul 1 a doua teză din FamFG). În acest caz, ea este recunoscută în Germania, fără a fi necesară o procedură specială în acest scop. În acest caz,

prezentarea certificatului prevăzut la articolul 39 din Regulamentul Bruxelles IIa este suficientă pentru înscrierea în registrul căsătoriilor.

- 9 Potrivit observațiilor instanței de trimitere, în Italia, situația juridică se prezintă după cum urmează: în temeiul Decretului legislativ (Decreto Legge) italian nr. 132 din 12 septembrie 2014 (denumit în continuare „DL nr. 132/2014”), aprobat cu modificări prin Legea nr. 162 din 10 noiembrie 2014, soții nu mai sunt obligați să sesizeze instanța atunci când urmăresc pronunțarea divorțului, ci pot alege de asemenea calea divorțului printr-un simplu acord.
- 10 Soții pot fie să convină divorțul în prezența avocaților lor, în anumite condiții, precizate de lege (articolul 6 din DL nr. 132/2014), fie – precum în speță – să adopte un acord privind divorțul în fața primarului competent teritorial, în calitate de cel mai înalt funcționar de stare civilă, în conformitate cu articolul 12 alineatul 1 din DL nr. 132/2014, intrat în vigoare la 12 decembrie 2014, chiar și în lipsa asistenței unui avocat, cu excepția cazului în care există copii minori sau copii majori lipsiți de capacitate de exercițiu, cu handicap grav sau neautonomi din punct de vedere economic (astfel cum prevede articolul 12 alineatul 2 din DL nr. 132/2014). Funcționarul de stare civilă primește declarațiile personale ale soților, în care nu pot fi incluse transferuri patrimoniale, și solicită soților să se prezinte în fața sa la cel mult 30 de zile de la depunerea declarațiilor, pentru a confirma acordul (articolul 12 alineatul 3 din DL nr. 132/2014). În perioada cuprinsă între depunerea declarațiilor și confirmare, funcționarul de stare civilă poate verifica veridicitatea declarațiilor soților (de exemplu inexistența unor copii care necesită asistență), iar soții au posibilitatea de a-și reconsidera decizia și, eventual, de a se răzgândi. În cazul în care ei își confirmă acordul, acesta se substituie unei hotărâri judecătorești.
- 11 Se ridică problema dacă divorțul pronunțat de funcționarul serviciului de stare civilă pe baza declarațiilor concordante ale soților, în temeiul dreptului italian, intră în domeniul de aplicare al Regulamentului Bruxelles IIa. În ipoteza unui răspuns negativ la această întrebare, recursul formulat de autoritatea care controlează serviciile de stare civilă ar fi fondat, iar divorțul pronunțat în Italia nu ar putea fi înscris în registrul german al căsătoriilor decât după recunoașterea de către autoritatea competentă.
- 12 Doctrina oferă răspunsuri divergente la această întrebare, instanța de trimitere tinde totuși să răspundă negativ la această întrebare, în lipsa intervenției constitutive a unei instanțe de judecată. Răspunsul la această întrebare depinde de modul în care trebuie înțeles termenul „hotărâre judecătorească”, utilizat de Regulamentul Bruxelles IIa.
- 13 Potrivit articolului 2 punctul 4 din Regulamentul Bruxelles IIa, „hotărâre judecătorească” în sensul acestui regulament înseamnă orice hotărâre de divorț, de separare de drept sau de anulare a unei căsătorii, precum și orice hotărâre judecătorească privind răspunderea părintească pronunțată de o instanță judecătorească a unui stat membru, oricare ar fi denumirea hotărârii, inclusiv

termenii „decizie”, „sentință” sau „ordonanță”. În temeiul articolului 2 punctul 1 din Regulamentul Bruxelles IIA, trebuie considerate „instanțe judecătorești” toate autoritățile din statele membre competente în materiile care intră sub incidența domeniului de aplicare a acestui regulament. Se poate deduce de aici, desigur, că, pentru a putea prezuma existența unei hotărâri judecătorești, este necesară intervenția unei autorități publice. Nu este, însă, posibil să se tragă concluzii imperative cu privire la natura acestei intervenții. Cu toate acestea, formularea „hotărâre pronunțată” indică o intervenție constitutivă a autorității publice în legătură cu divorțul, iar nu doar una de înregistrare.

- 14 Până în prezent, Curtea nu a examinat decât în mod indirect aspectul dacă divorțurile private intrau în domeniul de aplicare al Regulamentului Bruxelles IIA (a se vedea Hotărârea din 20 decembrie 2017, Sahyouni, C- 372/16, EU:C:2017:988).
- 15 Această procedură avea ca obiect aspectul dacă divorțul pronunțat în urma declarației unilaterale a unui soț în fața unei instanțe religioase în Siria intra în domeniul de aplicare material al Regulamentului (UE) nr. 1259/2010 al Consiliului din 20 decembrie 2010 de punere în aplicare a unei forme de cooperare consolidată în domeniul legii aplicabile divorțului și separării de corp (JO 2010, L 343, p. 10, denumit în continuare „Regulamentul Roma III”). Curtea a statuat că un astfel de divorț privat nu constituie un „divorț” în sensul articolului 1 alineatul (1) din Regulamentul Roma III. Este adevărat că divorțurile private nu ar fi excluse în mod expres din domeniul de aplicare al regulamentului menționat. Cu toate acestea, trimiterea din Regulamentul Roma III la intervenția unei „instanțe judecătorești” și la existența unei „proceduri” ar arăta că ar trebui avute în vedere numai divorțurile pronunțate fie de o instanță judecătorească statală, fie de o autoritate publică sau sub controlul acesteia (Hotărârea din 20 decembrie 2017, Sahyouni, C-372/16, EU:C:2017:988, punctul 39). Domeniile de aplicare materiale ale Regulamentului Roma III și ale Regulamentului Bruxelles IIA ar trebui să fie coerente, astfel încât definiția dată noțiunii de divorț în cele două regulamente ar trebui să fie identică.
- 16 Obiectivul urmărit de Regulamentul Roma III ar fi să instituie o cooperare consolidată între statele membre participante în domeniul legii aplicabile divorțului și separării de corp (Hotărârea din 20 decembrie 2017, Sahyouni, C-372/16, EU:C:2017:988, punctul 44). La momentul adoptării acestui regulament, în ordinile juridice ale statelor membre care participau la cooperarea consolidată, numai organele publice puteau adopta decizii cu caracter juridic în acest domeniu. Prin urmare, ar trebui să se considere că legiuitorul Uniunii nu a avut în vedere decât situații în care divorțul este pronunțat fie de o instanță statală, fie de o autoritate publică sau sub controlul acesteia (Hotărârea din 20 decembrie 2017, Sahyouni, C-372/16, EU:C:2017:988, punctul 45). Chiar dacă, de la adoptarea Regulamentului Roma III, mai multe state membre au introdus posibilitatea de a pronunța divorțuri fără intervenția unei autorități statale, includerea divorțurilor private în domeniul de aplicare al Regulamentului Roma III ar necesita modificări care țin exclusiv de competența legiuitorului Uniunii. Astfel, ținând seama de

definiția noțiunii de „divorț” care figurează în Regulamentul Bruxelles IIa, din obiectivele urmărite de Regulamentul Roma III ar rezulta că acesta acoperă numai divorțurile pronunțate fie de o instanță judecătorească statală, fie de o autoritate publică sau sub controlul acesteia (Hotărârea din 20 decembrie 2017, Sahyouni, C-372/16, EU:C:2017:988, punctul 48).

- 17 Chiar dacă Curtea de Justiție a efectuat astfel o interpretare a noțiunii de „divorț” care figurează în Regulamentul Roma III, o „hotărâre de divorț” în sensul articolului 2 punctul 4 din Regulamentul Bruxelles IIa nu poate fi reținută decât atunci când divoțul a fost pronunțat de o instanță statală sau de o autoritate publică, respectiv sub controlul acesteia. Totuși, această hotărâre nu permite să se stabilească intensitatea și natura juridică a acestui control.
- 18 Numai o intervenție constitutivă a unei autorități statale este de natură să garanteze protecția soțului „mai slab” împotriva inconvenientelor legate de divorț, întrucât numai în această ipoteză instanța judecătorească sau autoritatea publică pot împiedica divoțul prin respingerea actului de intervenție a statului. Din perspectiva instanței de trimitere, situația nu poate fi diferită în ceea ce privește domeniul de aplicare al Regulamentului Bruxelles IIa, întrucât articolul 21 alineatul (1) din Regulamentul Bruxelles IIa se întemeiază pe considerația potrivit căreia tocmai această garanție trebuie așteptată ca urmare a hotărârii de divorț pronunțate într-un stat membru [a se vedea de asemenea considerentul (21) al Regulamentului Bruxelles IIa].
- 19 Aceste considerații pledează, în orice caz, în favoarea calificării divoțului pronunțat de serviciul italian de stare civilă în temeiul articolului 12 din DL nr. 132/2014 drept divorț privat, care nu intră sub incidența Regulamentului Bruxelles IIa, din moment ce funcționarul italian de stare civilă nu dispune, se pare, de o competență de control conformă cu aceste cerințe.
- 20 Această apreciere este confirmată de asemenea de împrejurarea că, la momentul adoptării Regulamentului Bruxelles IIa, legiuitorul Uniunii nu avea niciun motiv să ia în considerare forme de divorț convențional precum cele prevăzute în Italia, întrucât ele nu erau prevăzute la acel moment de dreptul statelor membre. Prin urmare, nu se poate considera că această posibilitate de divorț, fără intervenția constitutivă a statului, creată abia cu mult după adoptarea Regulamentului Bruxelles IIa, este acoperită de obiectivul legislativ urmărit de articolul 21 alineatul (1) din Regulamentul Bruxelles IIa, care constă în recunoașterea unei hotărâri judecătorești fără vreo procedură specială.
- 21 Pe de altă parte, prin Regulamentul (UE) 2019/1111 al Consiliului din 25 iunie 2019 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești și privind răpirea internațională de copii (JO 2019, L 178, p. 1, denumit în continuare Regulamentul „Bruxelles IIb”), legiuitorul Uniunii a adoptat între timp o reglementare expresă a unor astfel de situații, pentru perioada începând cu 1 august 2022. Conform articolului 65 alineatul (1) din Regulamentul Bruxelles IIb, actele autentice și acordurile privind

separarea de drept și divorțul, care au efecte juridice obligatorii în statul membru de origine, sunt recunoscute în celelalte state membre fără a fi necesară vreo procedură specială.

- 22 Astfel cum reiese din considerentul (14) al Regulamentului Bruxelles IIb, legiuitorul Uniunii consideră că existența unei hotărâri judecătorești presupune ca aprobarea de către o instanță judecătorească sau de către o autoritate publică să se facă în urma examinării fondului – prin reformarea regulamentului, legiuitorul intenționează să includă de asemenea procesele la care autoritățile publice participă în alt mod – de exemplu, doar prin efectuarea de înregistrări. Aceasta permite să se concluzioneze că, și în opinia legiuitorului Uniunii, Regulamentul Bruxelles IIa nu se extinde la asemenea procese și, prin urmare, nu este aplicabil divorțului pronunțat de serviciul italian de stare civilă.
- 23 În ceea ce privește a doua întrebare, instanța de trimitere consideră că recunoașterea divorțului pronunțat în temeiul articolului 12 din DL nr. 132/2014 nu este posibilă nici în temeiul articolului 46 din Regulamentul Bruxelles IIa. Această dispoziție, spre deosebire de articolul 65 alineatul (1) din Regulamentul Bruxelles IIb, nu menționează divorțul, ci se referă numai la actele autentice și la acordurile executorii. Totuși, aceasta nu poate să privească divorțurile pronunțate în lipsa unor acte și acorduri executorii.
- 24 La o privire de ansamblu, interpretarea corectă nu poate fi dedusă în mod clar nici din Regulamentul Bruxelles IIa, nici din jurisprudența anterioară a Curții de Justiție, motiv pentru care cele două întrebări sunt adresate Curții de Justiție.